

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

6

*Juozas Čiulda. Trumpi
samprotavimai apie žemaičių
kalbos gramatikos taisykles*

1994

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

6

Juozas Čiulda.
Trumpi samprotavimai
apie žemaičių kalbos gramatikos taisykles

Parengė Giedrius Subačius

VILNIUS

MOKSLO IR ENCIKLOPEDIJŲ LEIDYKLA 1993

UDK 808. 82-087
Li-191

Redakcinė kolegija:

Egidijus Aleksandravičius
Antanas Kulakauskas
Rimantas Miknys
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Giedrius Subačius
Antanas Tyla

„Lietuvių atgimimo istorijos studijoms“ rašykite šiuo adresu:
Užupio g. 8–18, 2007 Vilnius

Recenzavo dr. *Saulius AMBRAZAS* ir *Birutė VANAGIENĖ*

Gramatiką, laiškus ir dokumentus iš lenkų kalbos vertė *Giedrius SUBAČIUS*

Lotyniškuosius intarpus vertė ar parinko vertimus *Rasa JURGELĖNAITĖ*

ISBN 5-420-01224-3

© Giedrius Subačius, vertimas ir parengimas, 1993

© Mokslo ir enciklopedijų leidykla, apipavidalinimas, 1993

TURINYS

Pratarmė	5
<i>Giedrius Subačius</i> . Juozas Ciulda ir jo gramatika	7
<i>Halina Karas, Nijolė Kolytė</i> . Juozo Ciuldos gramatikos terminai ir kalba	56
<i>Józef Czudło</i> . Krótkie pomysły o prawidłach grammatycznych języka Zmudzkiego	79
<i>Juozas Ciulda</i> . Trumpi samprotavimai apie žemaičių kalbos gramatikos taisykles	223
Laiškai	359
<i>J. Ciulda</i> Motiejui Valančiui	360
<i>J. Ciulda</i> Stanislovui [?]	366
<i>Adomas Zavadskis</i> <i>J. Ciuldai</i>	367
<i>J. Ciulda</i> Vilniaus archeologijos komisijai	368
Dokumentai	373
<i>J. Ciuldos</i> krikšto metrikai	374
Slapta <i>Juozo Valentinavičiaus</i> nuomonė apie <i>J. Ciuldą</i>	374
Priedai	377
Paaiškinimai	378
Sutrumpinimai	381
„Samprotavimų“ lietuviškų žodžių registras	383
„Samprotavimų“ turinys	402
Adnotacija	407
Summary	409
Zusammenfassung	411

Vertimas

Žemaičių gramatikos rankraštis negali būti spausdinamas spaustu-
vės lėšomis, nebent autoriaus lėšomis, o vieno lanko spaudos kaina
formatu in 12° būtų tokia:

- 1° Surinkimas korpusu
24 puslapių — 7,20 s[idabro] r[ublių]
- 2° 500 egz. atspausdinimas — 1,80
- 3° Popierius pilkšvai baltas [...]
500 egzempliorių po 3,30 — 3,30

12 sr 30 kp

Už spaudos lanką

A. Zavadskio laiškas J. Čiuldai // Poznanės A. Mickevičiaus universiteto bib-
liotekos rankraštynas. Signatūra 3262. Parašytas J. Čiuldos laiško Stanislovui gale
paliktoje tuščioje vietoje. A. Zavadskio autorystė nustatyta iš rašysenos.

J. ČIULDA VILNIAUS ARCHEOLOGIJOS KOMISIJAI

19 Lutego⁶

Do Wileńskiej Archeologicznėj
Komissyi.

Ojczysta Kraina nasza Litwa słusznie się szczyci tak Swietném
Towarzystwem Obywateli miłujących pamiątki historycznėj chwały
swych przodków. Každy krajowiec powinienby, podług możności,
się przykładać do pomocy w tak piękném przedsięwzięciu. I rzeczy-
wiście, czytamy w publicznych pismach o Ofiarach przynoszonych tak
do pomnożenia Gabinetu Starożytności, jak i Biblioteki przy tymże
Zakładzie coraz w liczbie wzrastającėj. Ja Żmudzin, pomimo najszczer-
sze chęci, ledwo mogę się zdobyć na ofiarę szczupłėj ilości, z mojego
Zbiorku, książek, po większėj części w języku litewskim drukowanych;
jakię się poszczególniają w załączonym tu Spisie. Miedzy niemi jest

⁶ Čia data pirašyta ne J. Čiuldos ranka, galbūt gavėjo.

1° Mojej własnej pracy Manuskrypt o języku żmudzkiem. 2° Poemat krótki: Opisanie czterech por roku, hexametrem pruskoliteńskim. Wiersz przedziwny, przy swojej prostocie, i Dziełko sprawiedliwie może być policzone do rzadkości w tym języku. Tłumaczone na podobny wiersz niemiecki, i wydane, obok z tekstem oryginalnym, pod tytułem *Das Jahr in vier Gesängen*.

O łaskawe przyjęcie ofiary tak małej z siebie wartości, lecz z szczerego serca pochodzącej

Guber. Witebs.
Powiat Dryzieński
Majętność Sarya
1858. roku
dnia 9. Lutego.

Najuniżeniej uprasza
Sługa
Ksiądz Józef Czuldo S. T. Mr.
Kapelan Saryański

Spis

Książek zaofiarowanych do Biblioteki Towarzystwa
Archeologicznego Wileńskiego.

	Tomy
Krótkie pomysły o prawidłach grammatycznych języka żmudzkiego, — Manuskrypt. — 4 ^o	1.
Naujas Istatimas Jezaus Christaus. 4 ^o	1.
Prasma Łotinû kałbos 8	1.
List pasterski JW Biskupa Wołonczewskiego 8 ^o	1.
Das Jahr in vier Gesängen 8 ^o	1.
Grammatyka języka żmudzkiego (kałbrieda). 8 ^o	1.
Naujas Testamentas musû Pono 8 ^o	1.
Tamosziaus a Kempis apy sekima Chrystusa Pona 8 ^o	1.
Przewodnik obchodzącym pamiątki męki Zbawiciela na Górach Werkowskich 8 ^o	1.
Kałbas dusziu su Diawu, S. Augustyna 8 ^o	1.
Mokslas krikščioniszko Istatimo 8 ^o	1.
Jonas isz Swiłowczes, tłumaczenie z polskiego, 8 ^o	1.
Metay szwenty arba Jubileusz as didis 8 ^o	1.
Historyia szwenta 12 ^o	1.
Virgillii Maronis Opera, 12 ^o	1.

Knigiale apraszanti Broctwa 12	1.
Nauka prawa przyrodzonego (Strojnowskiego) 12 ^o	1.
Katechizm białoruski 12 ^o	1.
Słownik polskołacińskolitewski (ks. Szyrwiada) 12 ^o	1.
Kantyczkos žemaytyszkos 16 ^o	1.

W ogóle tomów 20.

Vertimas

vasario 19⁷

Vilniaus Archeologijos Komisijai

Mūsų gimtasis kraštas Lietuva pagrįstai didžiuojasi tokia garsia draugija piliečių, mylinčių savo protėvių istorinės šlovės atminus. Kiekvienas vietinis gyventojas turėtų kiek galėdamas prisidėti prie tokio gražaus sumanymo. Ir iš tikrųjų, periodikoje skaitome apie aukas remti tiek Senienu muziejų, tiek ir biblioteką, esančią prie tos pačios įstaigos ir vis gausėjančią. Aš, žemaitis, nors ir nuoširdžiausiai norėdamas, vos tegaliu ryžtis aukoti truputį knygų iš savo rinkinėlio, daugiausia spausdintų lietuvių kalba; jos išvardijamos čia pridedamame sąrašė. Tarp jų pirmasis yra mano paties darbo rankraštis apie žemaičių kalbą. Antrasis – trumpa poema – keturių metų laikų aprašymas prūsų lietuvių hegزامetru. Nuostabios ir kartu paprastos eilės, veikalėlis pelnytai gali būti priskirtas prie retenybių, šia kalba parašytų. Išverstas analogiškomis eilėmis į vokiečių kalbą ir greta su originaliu tekstu išspausdintas pavadinimu Das Jahr in vier Gesängen.

Maloningai priimti tokios menkos vertės, bet iš tyros širdies dovanojamą auką

Vitebs[ko] Guber[nija]

Drisos pavietas

Sarijos dvaras

1858 metai

vasario 9 diena

Nusižemindamas prašo tarnas

kunigas Juozas Čiulda, Š[ventosios]

T[eologijos] M[agist]r[as],

Sarijos kapelionas

⁷ Čia data prirašyta ne J. Čiuldos ranka, galbūt gavėjo.

Knygų, paaukotų Vilniaus archeologijos draugijos
bibliotekai, sąrašas⁸

	Tomai
Trumpi samprotavimai apie žemaičių kalbos gramatikos taisykles, – rankraštis. 4 ^o	1.
<i>Naujas Istatimas Jezaus Christaus.</i> 4 ^o	1.
<i>Prasma Lotinų kalbos.</i> 8	1.
Ganytojiškas Švies. vyskupo Valančiaus laiškas. 8 ^o	1.
<i>Das Jahr in vier Gesängen.</i> 8 ^o	1.
Žemaičių kalbos gramatika (<i>kalbrieda</i>). 8 ^o	1.
<i>Naujas Testamentas mūsų Pono.</i> 8 ^o	1.
<i>Tamosziaus a Kempis apany sekima Chrystusa Pona.</i> 8 ^o	1.
Vadovas minintiems Išganytojo kančios metines Verkių kalnuose. 8 ^o	1.
<i>Kalbas dusziu su Diewu, S. Augustyna.</i> 8 ^o	1.
<i>Mokslas krikščioniszko Istatimo.</i> 8 ^o	1.
<i>Jonas iz Swisłoczes,</i> vertimas iš lenkų kalbos. 8 ^o	1.
<i>Metay szwenty arba Jubileusz as didis.</i> 8 ^o	1.
<i>Historyia szwenta.</i> 12 ^o	1.
<i>Virgilio Maronis Opera.</i> 12 ^o	1.
<i>Knigiale apraszanti Broctwa.</i> 12	1.
Prigimtinės teisės mokslas (Strojnowskio). 12 ^o	1.
Baltarusių katekizmas. 12 ^o	1.
Lenkų – lotynų – lietuvių kalbų žodynas (kun. Sirvydo). 12 ^o	1.
<i>Kantyczkos žemaytyszkos.</i> 16 ^o	1.

Iš viso 20 tomų.

J. Čiuldos laiškas Vilniaus archeologijos komisijai, 1858 m. vasario 9 d. // Krokuvos Jogailos universiteto bibliotekos rankraštynas. Signatūra 5099. L. 88–89.

⁸ Išversti tik lenkiški sąrašo pavadinimai, o neverstieji, autentiški lietuviški ar kitomis kalbomis parašytieji pavadinimai pateikiami kursyvu.

